

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ І. І. МЕЧНИКОВА

Кафедра історії України та спеціальних історичних дисциплін

ЗАТВЕРДЖУЮ

Перший проректор

(Майя НІКОЛАЄВА)

2022 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

**ІСТОРИЧНА УКРАЇНІСТИКА
У СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ**

Рівень вищої освіти: Другий (магістерський)

Галузь знань: 03 Гуманітарні науки

Спеціальність: 032 Історія та археологія

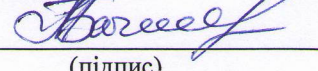
Освітньо-професійна програма: Історія та археологія

Робоча програма навчальної дисципліни «Історична україністика у сучасному суспільстві». Одеса: ОНУ, 2022. 22 с.

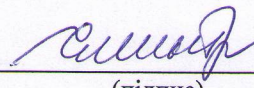
Розробник: Хмарський Вадим Михайлович, доктор історичних наук, професор, професор кафедри історії України та спеціальних історичних дисциплін.

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри історії України та спеціальних історичних дисциплін

Протокол № 1 від “5” вересня 2022 р.

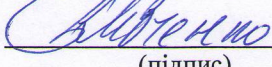
Завідувач кафедри (Олена БАЧИНСЬКА)
(підпис) (Ім'я ПРІЗВИЩЕ)

Погоджено із гарантом ОПП «Історія та археологія»

 (Олена СМІНТИНА)
(підпис) (Ім'я ПРІЗВИЩЕ)

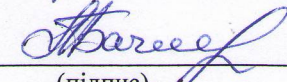
Схвалено навчально-методичною комісією (НМК) факультету історії та філософії

Протокол № 1 від “6” вересня 2022 р.

Голова НМК (Галина ЛЕВЧЕНКО)
(підпис) (Ім'я ПРІЗВИЩЕ)

Переглянуто та затверджено на засіданні кафедри історії України та спеціальних історичних дисциплін

Протокол № 1 від “28” серпня 2023 р.

Завідувач кафедри (Олена Бачинська)
(підпис) (Ім'я ПРІЗВИЩЕ)

Переглянуто та затверджено на засіданні кафедри _____

Протокол № _____ від “ _____ ” _____ 20 _____ р.

Завідувач кафедри _____ (_____)
(підпис) (Ім'я ПРІЗВИЩЕ)

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, спеціалізація, рівень вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни	
		<i>Очна форма навчання</i>	<i>Заочна форма навчання</i>
Загальна кількість: кредитів – 4 годин – 120 змістових модулів – 2	Галузь знань <u>03 Гуманітарні науки</u> (шифр і назва)	Обов'язкова	
	Спеціальність <u>032 Історія та археологія</u> (Шифр і назва)	<i>Рік підготовки:</i>	
		1-й	1-й
		<i>Семестр</i>	
		1-й	1-й
		<i>Лекції</i>	
	Освітній рівень <u>Другий (магістерський)</u> (назва)	20 год.	8 год.
		<i>Практичні, семінарські</i>	
		20 год.	4 год.
		<i>Лабораторні</i>	
		-	-
		<i>Самостійна робота</i>	
80 год.		108 год.	
Форма підсумкового контролю: іспит			

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою викладання навчальної дисципліни «Історична україністика у сучасному суспільстві» є з'ясування структури історичного знання, насамперед наукового, з вітчизняної історії у сучасному українському суспільстві, розуміння механізмів функціонування цього знання та взаємних впливів елементів цієї структури.

Основними **завданнями** вивчення дисципліни є 1) аналіз новітніх підходів у розв'язанні вузлових проблем історії України у сучасній історіографії; 2) вивчення найкращого дидактичного досвіду викладання історії України у закладах вищої та середньої освіти; 3) вивчення проблематики історичної

політики та політики пам'яті у сучасному суспільстві; 5) здобуття навичок трансляції історичних знань з вітчизняної історії у у публічному просторі різного формату; 4) набуття уміння поєднувати презентацію наукових проблем в умовах викладу матеріалу у закладах освіти.

Процес вивчення дисципліни спрямований на формування елементів наступних **компетентностей**:

Інтегральна компетентність: Здатність розв'язувати складні задачі дослідницького та/або інноваційного характеру в галузі історії та археології.

а) загальні (ЗК): здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу (ЗК01); цінування та повага різноманітності та мультикультурності (ЗК08);

б) спеціальні (СК): здатність виявляти та досліджувати історичні й археологічні джерела різних видів, аналізувати наукові тексти, узагальнювати інформацію (СК01); здатність здійснювати історичні й археологічні дослідження з визначеної тематики, в тому числі використовуючи методологічний інструментарій інших гуманітарних і соціальних наук (СК02); здатність виявляти специфіку в підходах до вирішення проблем в галузі історії та археології представників різних наукових напрямів та шкіл, критично осмислювати новітні досягнення історичної науки (СК04); здатність використовувати сучасні цифрові інструменти і технології для проведення досліджень та професійної діяльності у сфері історії та археології (СК09); усвідомлення принципів академічної доброчесності та норм професійної етики (СК10); здатність використовувати набуті знання в ході професійної діяльності та експертного консультування з актуальних проблем історії та археології, міжкультурної комунікації, архівної, музейної та пам'яткоохоронної діяльності (СК11).

Програмні результати навчання (ПРН):

аналізувати теоретичні та методологічні проблеми сучасної історичної науки, критично оцінювати стан проблеми та результати останніх досліджень (ПР01); зрозуміло і недвозначно доносити власні знання, висновки та аргументацію з питань історії та/або археології до фахівців і нефахівців, зокрема до осіб, які навчаються (ПР07); розширювати актуалізовану джерельну базу за рахунок введення до наукового обігу архівних джерел, опрацювання фондів музеїв, участі у наукових й археологічних експедиціях тощо (ПР08); здійснювати професійну діяльність та експертне консультування з актуальних проблем історії та археології, міжкультурної комунікації, архівної, музейної та пам'яткоохоронної діяльності (ПР10); актуалізувати набуті знання, вміння та навички під час професійної комунікації з представниками інших наук, а також з представниками органів державної влади, місцевого самоврядування та засобів масової інформації (ПР11).

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні **знати** :

- новітній науковий доробок в галузі історичної україністики;
- новітні узагальнюючі праці з історії України навчального спрямування;

- новітню навчально-методичну і дидактичну літературу по даній галузі *вміти* :
- рецензувати наукові праці, зокрема сучасної історіографії;
- реферувати певні розділи синтетичних творів;
- аналізувати новітні підходи у застосуванні сучасного знання в навчальних текстах;
- транслювати історичне знання на різних рівнях суспільного функціонування.

3. Зміст навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Актуальні проблеми домодерної історії України (від найдавніших часів до кінця XVIII ст.)

Тема 1. Вступ. Теоретичні проблеми історичної україністики.

Історична україністика як галузь історичної науки, гуманітарного знання та суспільної практики. Місце і роль освітнього компоненту в університетській системі підготовки істориків-магістрів першого курсу факультету історії та філософії ОНУ імені І.І. Мечникова. Зміст курсу та завдання студентам. Силабус.

Тема 2. Основні рівні та сфери функціонування історичного знання в українському суспільстві.

Структура історичного знання у суспільстві. Накопичення історичних знань на побутовому рівні (усна історія). Місце середньої школи у наданні базових історичних знань. Особливості здобуття історичних знань у закладах середньої освіти (дидактична історія). Вплив на формування історичних знань засобів масової інформації, мистецтва, сфери ідеології пропаганди, історичної політики та політики пам'яті (афірмативна історія). Викладання історії України у вищій школі та місце дисципліни у підготовці студента не історика. Специфіка підготовки студента-історика (академічна історія).

Тема 3. Основні тенденції та підходи до розгляду актуальних проблем у сучасній науковій історичній україністиці.

Основні етапи розвитку наукової історіографії історії України: народницький напрям, державницька школа, радянська парадигма. Соціально-економічні та суспільно-політичні обставини формування сучасної академічної історичної україністики. Формування історіографічного канону та його основні риси «традиціоналістської» історіографії: телеологізм, есенціалізм, етноцентричність, етатизм, лінійність і абсолютизація тягlosti, наявність національного історичного міфу. Поява «ревізійного» підходу та визрівання основного методологічного конфлікту в історичній україністиці. Завдання, що стоять перед істориком-магістром в оперуванні історичним знанням на різних рівнях суспільної піраміди.

Тема 4. Проблематика давньої та середньовічної історії України.

Актуальні проблеми вивчення історії первісного суспільства на території сучасної України. Нові підходи у вивченні кочовиків та античних міст-держав у Північному Причорномор'ї. Рання історія східних слов'ян.

Проблема виникнення держави у східних слов'ян в історіографії. Утворення держави Русь: джерельна база та історіографія проблеми. Норманізм: витоки та історія. Сучасний неонорманізм. «Хозарська» та «візантійська» теорії виникнення держави Русь: археологічні та писемні аргументи. Сучасні погляди українських вчених на утворення держави. П.Толочко, О.Толочко, О.Прицак.

Проблема політичного устрою держави Русь в історіографії. Політична форма держави періоду XI – третина XII ст.: федералізм чи унітарна держава? Як і чому настала удільна роздробленість на Русі (XII-XIII ст.). М.Котляр, Л.Войтович. Роздробленість Русі: історичні реалії. Централізація і відцентровані тенденції в розвитку держави. Проблеми соціально-економічного розвитку Київської Русі: рабовласництво чи феодалізм? О.Русина, А.Насонов.

Проблеми етнічного розвитку. Історики про етнічний розвиток Русі. Східні слов'яни напередодні утворення держави Русь. Давньоруська етнокультурна спільність у IX-XIII ст.: чи існувала давньоруська народність? Проблема спільної «колиски трьох народів» (українського, білоруського та російського): міфи та реальність. Г.Полторак. Етапи розвитку населення Русі.

Проблема існування населення на південному порубіжжі Русі з кочовим степом: чорні клобуки, болоховці, бродники, берладники, берендеї, вигнанці галицькі та інші.

Актуальні проблеми історії України другої половини XIV-XVI ст. в узагальнюючих творах.

Проблема переходу українських земель під владу сусідніх держав в сучасній історіографії. Ф.Шабульдо. Новітні погляди на характер соціально-економічних процесів в українських землях. Питання соціальної структури українського суспільства. Н.Яковенко. Нові аспекти вивчення історії запорозького козацтва. В.Голобуцький. Д.Наливайко. О.Апанович. Нові погляди на соціальні конфлікти. С.Леп'явко.

Вивчення суспільно-політичних і культурних процесів. Гуманістичні і реформаційні течії в Україні. Нові підходи до вивчення історії релігії і церкви в Україні. С.Плохій. В.Ульяновський, О.Крижанівський.

Тема 5. Проблеми вивчення історії України у ранній Новий час (друга половина XVII – XVIII ст.).

Актуальні проблеми Революції в Україні у середині XVII ст. у творчості В.Смоля, В.Степанкова. Іноземні автори про Революцію. Я.Качмарчик.

Проблеми вивчення історії України другої половини XVII ст. О.Гуржій. Т.Яковлева. Персональні дослідження. Розробка проблеми історичної географії. М.Крикун.

Актуальні проблеми історії України XVIII ст. Проблеми розвитку Української держави в кінці XVII-XVIII ст.

Активізація наступу царизму на автономне право Гетьманщини. Боротьба представників нової шляхти за збереження і зміцнення автономії (І.Мазепа, П.Полуботок, Д.Апостол, К.Розумовський). Кодифікація українського права,

судова реформа 60-х рр. Перші кроки на шляху конституціоналізму. П.Орлик та перша Конституція України. Історіографія проблеми.

Соціально-економічний розвиток України у XVIII ст.

Зрушення у сільському господарстві. Розвиток мануфактурного виробництва. Динаміка соціальної структури населення. Насильницьке зведення соціальної структури населення до загальноросійської. Зміни у національному складі населення. О.Гуржій, О.Путро, В.Панашенко. Національний ринок у Гетьманщині та його втягнення у систему всеросійського ринку. Формування ринку робочої сили і національної буржуазії. Дослідники різних шкіл про соціально-економічний розвиток України у XVIII ст.

Ліквідація гетьманства та зведення України до стану окраїни Російської імперії (60-90-ті рр. XVIII ст.). Ліквідація Запорозької Січі та її наслідки для України. Скасування гетьманства. Сильні і слабкі сторони державного механізму Гетьманщини. Знищення залишків національної державності на Лівобережній Україні. Друга Малоросійська Колегія та наслідки її діяльності для України. протести проти ліквідації автономії. З.Когут, В.Панашенко, І.Лисяк-Рудницький, М.Демкович-Добрянський. Складання передумов розгортання процесу націєтворення в Україні.

Питання про причини ліквідації гетьманства, його роль в житті українського народу. Насильницьке запровадження в Україні правових інститутів Російської імперії в історіографії.

Змістовий модуль 2. Актуальні проблеми модерної історії України (кінець XVIII - XXI ст.)

Тема 6. Проблеми вивчення історії України у «довгому українському XIX столітті» (кінець XVIII – початок XX ст.).

Актуальні проблеми історії України першої половини XIX ст. Загальна характеристика періоду: джерельна база. Етапи історіографічного доробку. Еволюція концептуального бачення. Українські етнолінгвістичні землі на межі двох століть.

Проблема наукової періодизації української історії XIX – початку XX століття – період націєтворення українського народу. Доцільність традиційного поділу XIX ст. на дві половини при вивченні історії українського народу. Лінійний підхід. Стадіальний підхід. Принципи ієрархій лояльних та взаємовиключних свідомостей. П.Магочі.

Можливі нові підходи до проблеми періодизації історії українського національного відродження у XIX ст.

Соціально-політичні зрушення в Україні першої половини XIX ст. Зрушення економічного розвитку: в аграрному секторі економіки; розвитку промисловості і торгівлі, шляхи сполучення і транспорт, проблеми формування внутрішнього ринку, економічне освоєння Південної України. Роль одеського порту в економічному розвитку українських земель, зростання кризових явищ в аграрному секторі та промисловості України.

Криза феодально-кріпосницької системи та зростання соціального напруження в українських землях. Вітчизняна війна 1812 р. і Україна: посилення впливу інтелектуальних течій з Заходу, соціальні заворушення на

Наддніпрянщині та селянські бунти в Західній Україні першої чверті XIX ст. Російські та польські революційні рухи та їхній вплив на Україну (повстання декабристів 1825-1826 рр.) та польське повстання 1830-1831 рр.). Співвідношення реформ та репресій щодо України в Австрійській та Російській імперіях (кінець XVIII - перша половина XIX ст.).

Суспільно-політичний розвиток в українських землях в складі Російської імперії: сучасні уявлення про розвиток українського національно-культурного відродження у першій половині XIX ст.; початок відродження українського самоідентитету: вплив «внутрішніх» та «зовнішніх» чинників: традиції українського автономізму в умовах державного панування двох імперій; вплив нових політичних течій Заходу на українську самосвідомість. Заснування Харківського університету: початок активної роботи української інтелігенції в новій фазі суспільного розвитку. Романтизм – вислів ідей народності: перші збірки народної творчості; розвиток жанрів української літератури. Перші узагальнюючі праці з історії України.

Нова хвиля українського національного відродження у 30-50-ті рр. XIX ст.: Київський університет – формування нового центру українського руху. М.Костомаров, П.Куліш, Т.Шевченко. Представники нової генерації українських патріотів: шлях в історію.

Кирило-Мефодіївське братство: перша спроба теоретичного обґрунтування української національної ідеї. Коротка історіографія проблеми у її еволюції. М.І.Костомаров – перший дослідник історії Кирило-Мефодіївського братства. Теоретичні витоки і засади організації. Склад організації та ідеологія (проблема радикальної течії). Програма організації (проблема авторства). Практична діяльність і історичне значення. Історичне значення організації.

Революційні події в Європі в 1848-49 рр. і Наддніпрянська Україна.

Розбудова національної свідомості в західноукраїнських землях: заходи представників інтелігенції щодо початкової освіти українського населення. «Руська трійця». М.Шашкевич, Я.Головацький, І.Вагилевич – нова генерація будителів національної самосвідомості. Україна в європейській демократичній революції 1848 року. Формування ідеології українського національного руху в Галичині.

Культура України першої половини XIX ст.: утиски української культури; наука і освіта в Україні; народна педагогіка; музична культура та театральне мистецтво; архітектура і скульптура; образотворче мистецтво; народне мистецтво, святкова обрядовість; культура і мова – прояви національного характеру.

Актуальні проблеми історії України у другій половині XIX ст. Проблеми українського національного руху 60-90-х років XIX ст. в історіографії.

Національне питання українців у складі Російської та Австро-Угорської імперій. Оцінка істориками «хлопоманів». Народовці та москвофіли в оцінці українських, польських та російських дослідників. Погляди на «українофільство» (М.Драгоманова, М.Грушевського, Д.Донцова, В.Мороза). Історіографія громадівського руху. Суперечливі погляди на роль М.Драгоманова

та І.Франка в українському національному русі. Оцінка національної ідеї у програмних положеннях українських партій і організацій наприкінці ХІХ ст.

Проблема історіографії участі українців у російському та польському визвольних рухах другої половини ХІХ ст. Оцінка участі українців в польському визвольному русі. Українці в лавах загальноросійського народництва (погляди дослідників). Характеристика істориками участі українців в «Південноросійському Союзі робітників» та появи марксистських гуртків на Україні.

Актуальні проблеми історії України початку ХХ ст.

Соціально-економічні зміни на українських землях на початку ХХ ст. Еволюція культурно-освітнього руху в політичній боротьбі. Створення РУП та інших політичних партій.

Україна в роки революції 1905-1907 рр. Створення українських громад в І та ІІ Державних Думах Росії. Активізація політичної боротьби, створення нових політичних партій. Діяльність «Просвіт» та інших культурно-освітніх організацій за українські школи та університети.

Поразка революції, наступ реакції. Створення та діяльність ТУП. Нові переслідування української мови та українських діячів напередодні світової війни. Зростання кооперативного руху.

Тема 7. Актуальні проблеми вивчення історії України у «короткому українському ХХ столітті» (1914-1991).

Україна в роки Першої світової війни. Ставлення українського громадянства до війни по обидва боки кордону. Боротьба за власну державність. Українські січові стрільці.

Революція 1917 року і початок державного відродження України. Лютнева демократична революція і розвиток національно-визвольного руху. Створення Центральної Ради в Києві. Діяльність основних політичних сил в Україні навесні 1917 року. Перший Всеукраїнський Національний конгрес.

Стосунки Центральної Ради і Тимчасового уряду Росії. Становище в армії і на Чорноморському флоті. Українські військові з'їзди. Проголошення автономії України і створення Генерального Секретаріату Центральної Ради. Універсали Центральної Ради як історичний документ.

Проголошення Української Народної Республіки. Війна Радянської Росії проти УНР. Створення радянського уряду у Харкові: причини і наслідки.

Проголошення самостійності УНР. Зовнішньополітична діяльність Центральної Ради. Мирні переговори та договір у Брест-Литовську.

Законотворча діяльність Центральної Ради. Ухвалення Конституції Української Народної Республіки. М.Грушевський – політичний лідер українського національно-демократичного руху. Причини падіння Центральної Ради. Її історичне місце.

Гетьманський державний переворот і проголошення Української держави. Законодавчі документи гетьмана П.Скоропадського. Розгортання антигетьманського руху в Україні.

Діяльність Українського Національного Союзу. Утворення КП(б)У.

Внутрішня і зовнішня політика гетьманського уряду. Досягнення в галузі освіти та культури. Політика австро-німецьких військових властей на Україні.

Оголошення П.Скоропадського майбутньої федерації з небільшовицькою Росією. Антигетьманське повстання і прихід до влади Директорії УНР.

Внутрішня і зовнішня політика Директорії УНР. Нова військова агресія Радянської Росії проти України. Білогвардійський наступ на Україну. Селянський повстанський рух.

Становище в Західній Україні. Утворення ЗУНР та боротьба проти польської військової агресії. Злука УНР і ЗУНР. Українська проблема на Паризькій мирній конференції.

Поразка національно-визвольних змагань та її причини. Перемога більшовиків та встановлення радянської влади в Україні.

Радянська Україна у 20-ті роки. Військово-політичні передумови зміцнення радянської влади в Україні. Політика «воєнного комунізму» та її крах. Антибільшовицькі повстання в Україні.

Ризький мирний договір та його наслідки для України. Перехід до «нової економічної політики».

Національна політика більшовиків в Україні. Утворення СРСР. Позиція українських комуністів у національному питанні. Мета, характер і наслідки українізації. Боротьба з «націонал-ухильництвом».

Розвиток української культури у 20-ті роки. Ліквідація неписьменності. Розвиток науки та освіти. Українська література і мистецтво. Становище релігії та церкви. Суперечливий характер духовного життя в 20-ті роки.

Запровадження політики індустріалізації та джерела її фінансування. Прийняття першого п'ятирічного плану та державно-партійні методи його реалізації. План кооперування селянства та невдалі спроби його втілення. Хлібозаготівельна криза 1928 року. Початок формування тоталітарної системи та її специфічні риси в УРСР. УРСР в 30-ті роки. Проведення насильницької колективізації сільського господарства. Голод 1932-1933 років, його політичні, соціально-економічні та демографічні наслідки.

Початок масового політичного терору. Ідеологічні підвалини суспільно-політичного життя. Успіхи та невдачі індустріалізації в 30-ті роки.

Наступ на українську культуру. Процес Спілки Визволення України. Розгром ВУАН. Ліквідація наукової школи М.С.Грушевського. Кінець українізації. Репресії проти українських письменників. Антиукраїнська політика в галузі мистецтва. Завершення формування тоталітарної системи.

УРСР в руслі зовнішньої політики СРСР.

Західноукраїнські землі в міжвоєнний період. Польська політика щодо Західної України. Суспільно-політичне життя українців у Польщі. Становище в галузі освіти та культури. Діяльність Українського національно-демократичного об'єднання (УНДО). Участь українців у парламентських виборах у Польщі.

Створення ОУН і розгортання національно-визвольної боротьби. Політика «пацифікації». Політичні процеси проти діячів ОУН.

Політика румунської влади в українській Бессарабії та Буковині. Діяльність Української Національної партії (УНП). Культурна та громадська діяльність

молодіжних товариств. Політичні та судові переслідування українських діячів Буковини.

Становище закарпатських українців у складі Чехословаччини. Мюнхенський договір і створення Карпаторуської держави. Боротьба між народецьким і русофільським таборами.

Українське питання в політиці великих держав напередодні Другої світової війни.

Українські етнолінгвістичні землі у складі Румунії та Чехо-Словаччини. Політичні умови створення Української держави в Закарпатті. Карпатська Україна: політична боротьба за існування, загибель, історичне значення. Українське питання у політиці великих держав у переддень II світової війни: пакт Рібентропа-Молотова. Початок II світової війни і приєднання західноукраїнських земель до складу СРСР. Включення Північної Буковини та Південної Бессарабії до складу Української РСР. «Радянизація» західноукраїнських земель та опір місцевого населення тоталітарному режимові. Ставлення правлячих кіл Німеччини та Радянського Союзу до українського «питання» напередодні радянсько-німецької війни. Напад фашистської Німеччини на Радянський Союз і початок Великої Вітчизняної війни радянського народу проти агресора. Катастрофічні поразки Червоної Армії перших місяців війни та їх причини (співвідношення героїзму і трагедії). Спроби відновлення Української державності (30 червня 1941 р.) та ставлення німецького керівництва до цього. ООН та її політика щодо німецької окупації українських земель. Окупаційний режим на території України. Окупаційні зони (Трансністрія: специфіка). Геноцид населення України в роки окупації: 1941-1944. Соціально-економічна політика окупаційної влади щодо населення України в роки війни (на прикладах Трансністрії). Рух Опору українського народу проти фашистських загарбників: радянські партизани і підпільники; УПА та її діяльність (проблема похідних груп на Півдні України). Вигнання фашистських загарбників з території України і відновлення Радянської влади (новий фронт УПА). Національно-визвольний рух в Західній Україні. Соціально-демографічні та політичні наслідки другої світової війни для України. «Зміни» у політиці щодо прав Радянської України у складі СРСР. Внесок українського народу у велику перемогу над фашизмом.

Україна у повоєнний період (1945-1955 рр.). Історіографія проблеми, аналіз джерел. Наслідки Другої світової війни для України. М.Коваль, В.Косик. Місце України в міжнародній політиці. (Г.М.Цветков та А. Камінський про міжнародні відносини та місце в них України). Прояви тоталітаризму. Репресії 40-50-х років. Л.Каганович в Україні. Нова хвиля боротьби з «націоналізмом». Постанови 1946-1951 рр. з питань розвитку української літератури, мистецтва, історичної науки. Відбудова народного господарства. Соціальна політика. Причини і наслідки голоду 1946-1947 рр. Становище в західноукраїнських землях. ООН-УПА. (Т.Гунчак). Репресії в західних областях. Завершення формування сучасної території України.

Суспільно-політичні та соціально-економічні процеси на Україні у другій половині 50-60-х років. Історіографія проблеми, аналіз джерел. Певна

лібералізація радянського суспільства. Непослідовність у здійсненні політичних реформ. Боротьба демократичної та консервативної тенденцій в суспільних відносинах. Курс на «розгорнуте будівництво комунізму». Зародження дисидентського руху. Шістдесятництво. Економічні реформи 60-х років. Особливості та наслідки. (В.Баран, Б.Кравченко, І.Лисяк-Рудницький, Я.Грицак, Ю.Шаповал).

Україна в 70-х – перша половина 80-х років. Історіографія проблеми, аналіз джерел. Економічний розвиток. Заходи по інтенсифікації виробництва: плани та їх реалізація. Командно-адміністративна система. Посилення диктату центру. Розвиток негативних процесів у народному господарстві та соціальній сфері. Демографічні процеси. Проблеми національного розвитку. Конституція УРСР (1978р.). Концепція «розвинутого соціалізму» та «злиття націй». Діяльність П.Шелеста і В.Щербинського. Політичні репресії. Політика русифікації. Розвиток дисидентського та правозахисного руху. УРСР в системі зовнішньополітичних відносин. (Ю.Курносів, М.Прокоп, Ю.Зайцев, Г.Касьянов).

Україна на шляху до незалежності (1985-1991 рр.). Історіографія проблеми, аналіз джерел. Необхідність докорінних змін у житті країни. Проголошення курсу перебудови: плани та реальність. Особливості перебудовчих процесів на Україні. Зміни в суспільно-політичному житті республіки. Демократизація суспільства. Вибори до Рад на новій основі. Діяльність Верховної Ради УРСР. Нові політичні лідери. Створення народного руху України та нових політичних партій. Молодіжний рух. Проголошення Декларації про державний суверенітет України (16 липня 1990 р.) та її значення. Утворення Кримської автономної республіки. Заходи по утвердженню суверенітету. Становище в економічній сфері та аграрному секторі. Чорнобильська катастрофа та її наслідки для України. (В.Литвин, О.Гарань, С.Кульчицький).

Тема 8. Актуальні проблеми вивчення сучасної історії України.

Україна в умовах державної незалежності. Історіографія проблеми, аналіз джерел. Поглиблення політичної та економічної кризи. Новоогарьовський процес і позиція України. Спроба державного перевороту 19-21 серпня 1991 р. та її наслідки. Реакція в Україні. Проголошення Акту про державну незалежність України. Референдум 1 грудня 1991 року та вибори Президента України. Розпад СРСР. Утворення Співдружності Незалежних Держав. Україна в СНД. Розбудова державної незалежності. Основні проблеми розвитку. Нова державна символіка. Прийняття Конституції України (28 червня 1996 р.). Розвиток культури. Незалежна Україна в міжнародних стосунках. Основні напрями міжнародного співробітництва. Україна на початку ХХІ століття (Г.Касьянов, С.Кульчицький, О.Реєнт, Ю.Курносів та ін.).

4. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин									
	Очна форма					Заочна форма				
	усьог о	у тому числі				усьог о	у тому числі			
		Л	п/с	лаб	с.р.		л	п/с	лаб	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Змістовий модуль 1. Актуальні проблеми до модерної історії України										
Тема 1.	12	2	2		8	12	4			10
Тема 2.	12	2	2		8	12				12
Тема 3.	12	2	2		8	12		2		10
Тема 4.	12	2	2		8	12				10
Тема 5.	12	2	2		8	12				12
Разом за змістовим модулем 1	60	10	10		40	60	4	2		54
Змістовий модуль 2. Актуальні проблеми модерної історії України										
Тема 6.	24	4	4		16	22	4			20
Тема 7.	24	4	4		16	22		2		18
Тема 8.	12	2	2		8	16				16
Разом за змістовим модулем 2	60	10	10		40	60	4	2		54
Усього годин	120	20	20		80	120	8	4		108

5. Теми семінарських занять

Навчальним планом не передбачені

5. Теми практичних занять

Очне відділення

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Основні теоретичні та методологічні проблеми в історичній україністиці	2

2	Основні риси і тенденції розвитку сучасної історіографії та історіописання	2
3	Актуальні проблеми вивчення і викладання давньої історії України	2
4	Актуальні проблеми вивчення і викладання історії України раннього і високого середньовіччя	2
5	Актуальні проблеми вивчення і викладання історії України пізнього середньовіччя	2
6	Актуальні проблеми вивчення і викладання історії України ранньомодерної доби	2
7	Актуальні проблеми вивчення і викладання історії України формування модерного суспільства наприкінці у XIX – на початку XX ст.	2
8	Актуальні проблеми вивчення і викладання історії України періоду Революцій 1917-1921 рр.	2
9	Актуальні проблеми вивчення і викладання історії України радянської доби	2
10	Актуальні проблеми вивчення і викладання сучасної історії України	2

Заочне відділення

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Основні актуальні проблеми історії України до модерної доби	2
2	Основні актуальні проблеми історії України модерної доби	2

7. Теми лабораторних занять

Навчальним планом не передбачені

8. Самостійна робота

Самостійна робота на очному відділенні включає час на підготовку до семінарських завдань (див. «Рекомендована література. Основна»), виконання індивідуального самостійного завдання (див. «Рекомендована література. Додаткова») та підготовку до іспиту. Самостійна робота на заочному передбачає підготовку до кожної з тем через опанування літератури із запропонованого списку (див. «Рекомендована література. Основна»), виконання індивідуального самостійного завдання (див. «Рекомендована література. Додаткова») та підготовку до іспиту.

№ з/п	Назва теми/ види завдань	Кількість годин (з/в)
1	Теоретичні проблеми історичної україністики	4 (10)
2	Основні рівні та сфери функціонування історичного знання в українському суспільстві	4 (12)
3	Основні тенденції та підходи до розгляду актуальних проблем у сучасній науковій історичній україністиці.	4(10)
4	Проблематика давньої та середньовічної історії України	4 (10)
5	Проблеми вивчення історії України у ранній Новий час (друга половина XVII – XVIII ст.)	4 (12)
6	Проблеми вивчення історії України у «довгому українському XIX столітті» (кінець XVIII – початок XX ст.)	8 (20)
7	Актуальні проблеми вивчення історії України у «короткому українському XX столітті» (1914-1991)	8 (18)
8	Актуальні проблеми вивчення сучасної історії України	4 (16)
9	ІНДЗ: рецензія на актуальну монографію	30
10	Підготовка до іспиту	10
	Разом	80 (108)

9. Методи навчання

Під час вивчення курсу використовуються різні методи навчання у вищій школі. *Пояснювально-ілюстративний метод* та *метод проблемного викладу* використовуються під час лекцій для викладення й засвоєння фактів, підходів, оцінок, висновків, що наводяться у лекційній частині курсу. *Евристичний метод* допомагає в організації активного пошуку розв'язання висунутих пізнавальних завдань. *Дослідницький метод* використовується під час самостійної підготовки студентів. Студенти самостійно вивчають літературу, джерела, готуючись до контрольної роботи та виконуючи індивідуальне навчально-дослідне завдання.

10.Форми контролю і методи оцінювання (у т.ч. критерії оцінювання результатів навчання)

Контроль включає поточне та підсумкове оцінювання. Форма поточного контролю на лекціях та практичних заняттях – усне опитування. Форма підсумкового контролю – іспит. Форма контролю виконання ІНДЗ – перевірка письмової роботи.

Види навчальної роботи	Бали за одне заняття (завдання)	Кількість занять (завдань)	Сумарна кількість балів
Змістовий модуль 1			
Поточний контроль на лекціях	1	5	0-5
Поточний контроль під час практичних занять	3	5	0-15
Усього за змістовим модулем 1			0-20
Змістовий модуль 2			
Поточний контроль на лекціях	1	5	0-5
Поточний контроль під час практичних занять	3	5	0-15
Усього за змістовим модулем 2			0-20
Виконання індивідуального самостійного завдання			0-20
Підсумковий контроль (іспит)			0-40
Підсумкова сума балів			0-100

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ

Оцінка за національною шкалою	Теоретична підготовка	Практична підготовка
	Здобувач освіти	
Відмінно	у повному обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно, самостійно та аргументовано його викладає під час усних виступів та письмових відповідей; глибоко та всебічно розкриває зміст теоретичних питань, використовуючи при цьому нормативну,	глибоко та всебічно розкриває сутність завдань, використовуючи при цьому нормативну, обов'язкову та додаткову літературу; може аргументовано обрати раціональний спосіб виконання завдання й оцінити результати власної практичної діяльності; виконує творчі завдання та

	<p>обов'язкову та додаткову літературу; робить самостійні висновки, виявляє причинно-наслідкові зв'язки; самостійно знаходить додаткову інформацію та використовує її для реалізації поставлених перед ним завдань. Здобувач здатен виділяти суттєві ознаки вивченого за допомогою операцій синтезу, аналізу, виявляти причинно-наслідкові зв'язки, формувати висновки і узагальнення, вільно оперувати фактами та відомостями.</p>	<p>ініціює нові шляхи їх виконання; вільно використовує набуті теоретичні знання при аналізі практичного матеріалу; проявляє творчий підхід до виконання індивідуальних та колективних завдань при самостійній роботі.</p>
Добре	<p>достатньо повно володіє навчальним матеріалом, обґрунтовано його викладає під час усних виступів та письмових відповідей, використовуючи при цьому нормативну та обов'язкову літературу; при представленні деяких питань не вистачає достатньої глибини та аргументації, застосовує знання для розв'язання стандартних ситуацій; самостійно аналізує, узагальнює і систематизує навчальну інформацію, але допускаються при цьому окремі несуттєві неточності та незначні помилки.</p>	<p>правильно вирішив більшість завдань за зразком; має стійкі навички виконання завдання</p>
Задовільно	<p>володіє навчальним матеріалом на репродуктивному рівні або відтворює певну частину навчального матеріалу з елементами логічних зв'язків, знає основні поняття</p>	<p>може використовувати знання в стандартних ситуаціях, має елементарні, нестійкі навички виконання завдання. Правильно вирішив половину завдань. Здобувач має ускладнення під час виділення</p>

	навчального матеріалу; має ускладнення під час виділення суттєвих ознак вивченого; під час виявлення причинно-наслідкових зв'язків і формулювання висновків.	суттєвих ознак вивченого; під час виявлення причинно-наслідкових зв'язків і формулювання висновків.
Незадовільно з можливістю повторного складання	володіє навчальним матеріалом поверхово й фрагментарно (без аргументації та обґрунтування); безсистемно виокремлює випадкові ознаки вивченого; не вміє робити найпростіші операції аналізу і синтезу; робити узагальнення, висновки; під час відповіді допускаються суттєві помилки	недостатньо розкриває сутність практичних завдань, допускаючи при цьому суттєві неточності, правильно вирішив окремі завдання за допомогою викладача, відсутні сформовані вміння та навички.
Незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не володіє навчальним матеріалом	виконує лише елементи завдання, потребує постійної допомоги викладача

11. Питання для підсумкового контролю

1. Структура історичного знання у сучасному українському суспільстві.
2. Теоретичні проблеми історії України: актуальні проблеми.
3. Давня історія України: актуальні проблеми.
4. Держава Русь: державотворення: актуальні проблеми.
5. Боротьба за владу на Русі. Монгольська навала: актуальні проблеми.
6. Південно-Західна Русь у другій половині XII – першій половині XIV ст.: актуальні проблеми
7. Галичина і Поділля у другій половині XIV – першій половині XVI ст.: актуальні проблеми
8. Київщина і Волинь у другій половині XIV – першій половині XVI ст.: актуальні проблеми.
9. Початки козаччини. Запорізька Січ: актуальні проблеми.
10. Українські землі другій половині XVI – першій половині XVII ст.: актуальні проблеми: актуальні проблеми.
11. Духовне життя у другій половині XVI – першій половині XVII ст.: актуальні проблеми.

12. Соціально-економічні процеси у другій половині XVI – першій половині XVII ст.: актуальні проблеми.
13. Козаччина наприкінці XVI – першій половині XVII ст.: актуальні проблеми.
14. Революція середини XVII ст. (початок і бойові дії): актуальні проблеми.
15. Революція середини XVII ст. (проблема завершення, формування держави): актуальні проблеми.
16. Українські землі у другій половині XVII ст.: актуальні проблеми.
17. Політична ситуація в Україні наприкінці XVI – на початку XVIII ст.: актуальні проблеми.
18. Українська культура у другій половині XVII – першій половині XVIII ст. : актуальні проблеми.
19. Правобережжя і Західна Україна у XVIII ст.: актуальні проблеми.
20. Українські землі у другій половині XVIII ст.: актуальні проблеми.
21. Україна першої половині XIX ст.: загальна характеристика: актуальні проблеми.
22. Суспільно-політичні рухи в Україні у першій половині XIX ст. : актуальні проблеми.
23. Західна Україна у першій половині XIX ст.: актуальні проблеми.
24. Історія України у другій половині XIX ст.: актуальні проблеми.
25. Український національний рух у другій половині XIX ст.: актуальні проблеми.
26. Український національний рух наприкінці XIX – на початку XX ст.: актуальні проблеми.
27. Перша світова війна і початок революції в Україні: актуальні проблеми.
28. Боротьба за владу в Україні наприкінці 1917 – на початку 1918 рр.: актуальні проблеми.
29. Гетьманат та ЗУНР як моделі несоціалістичної держави: актуальні проблеми.
30. Директорія у боротьбі за владу в Україні: актуальні проблеми.
31. Радянська Україна у 20-30-ті рр.: актуальні проблеми.
32. Західноукраїнські землі у 20-30-ті рр. XX ст.: актуальні проблеми.
33. Україна як терен бойових дій Другої світової війни: актуальні проблеми.
34. Окупаційний режим та рух опору: актуальні проблеми.
35. Друга світова війна і Україна – наслідки: актуальні проблеми.
36. Радянська Україна другій половині 40-х – початку 50-х рр.: актуальні проблеми.
37. Радянська Україна другій половині 50-х – початку 70-х рр.: актуальні проблеми.
38. Радянська Україна у 70-х – першій половині 80-х рр.: актуальні проблеми.
39. Радянська Україна другій половині 80-х – на початку 90-х рр.: актуальні проблеми.
40. Сучасний період в історії України: актуальні проблеми.

12. Розподіл балів, які отримують студенти

Поточний та періодичний контроль								Підсумковий контроль	Сума балів	
Змістовий модуль 1				Змістовий модуль 2						ІНДЗ
20				20				20	40	100
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8			
5	5	5	5	5	5	5	5			

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
85-89	B	добре	
75-84	C		
70-74	D	задовільно	
60-69	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

13. Навчально-методичне забезпечення

Навчально-методичне забезпечення кафедри, робоча програма навчальної дисципліни, силабус.

14. Рекомендована література

Основна

1. Грицак Я.Й. Нарис історії України: формування модерної української нації XIX-XX ст. К.: Yakaboo Publishing, 2019. 656 с.
2. Грицак Я. Подолати минули. Глобальна історія України. К.: Портал, 2021. 432 с.
3. Касьянов Г. Past continuous: історична політика 1980-х – 2000-х. Україна та сусіди. К.: Laurus, Антропос-Логос-Фільм, 2018. 420 с.
4. Магочій П.-Р. Україна. Історія її земель та народів. – Ужгород: Видавництво В.Падяка, 2012. 794 с.
5. Політика і пам'ять. Дніпро – Запоріжжя – Одеса – Харків. Від 1990-х до сьогодні / О.Гайдай та ін.; наук. ред. Г. Касьянов. – Львов: ФОП Шумилович, 2018. 240 с.
6. Плохій С. Брама Європи. Історія України від скіфських воєн до незалежності / Пер. з англ. Р. Ключко. Х., 2016. 496 с
7. Українська історіографія на зламі XX і XXI століть: здобутки і проблеми. Колективна монографія за редакцією Леоніда Зашкільняка. Л.: ЛНУ ім. І.Франка, 2004. 405 с.
8. Хмарський В.М. Історія України. Конспект лекцій. Одеса: Одес. нац. ун-т ім. І.І.Мечникова, 2019. 118 с.
9. Шкільна історія очима істориків науковців. Матеріали робочої наради з моніторингу шкільних підручників історії України / Упорядкування Н.Яковенко. К.: видавництво Олени Теліги, 2008. 128 с.
10. Яковенко Н.М. Нарис історії України з найдавніших часів до кінця XVIII ст. К.: Критика, 2005. 582 с.

Додаткова

1. Ричка В. М. Війна пам'ятей. Змагання за спадщину Київської Русі. – Київ: Парлам. вид-во, 2021. 416 с.
2. Котляр М.Ф. Галицько-Волинська Русь. К.: Альтернативи, 1998. 335 с.
3. Бумблаускас А., Кіркенє Г., Черкас Б., Ващук Д., Скурвідайте Л. Епоха Вітовта в історії України: 1387-1430. – К.: Видавництво "Балтія-Друк", 2020. 208 с.
4. Старченко Н. П. Українські світи Речі Посполитої. Історії про історію. К.: "Laurus", 2021. 616 с.
5. Смолій В., Степанков В. Богдан Хмельницький: Полководець, дипломат, державотворець / Наук. ред. Ю. І. Шаповал. НАН України. Інститут історії України, Інститут політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса. К.: Парлам. вид-во, 2020. 752 с.
6. Вирський Д. Початок сучасності: друга хвиля глобалізації, кінець Старого Порядку та Україна (XV – середина XIX ст.). Вид. 2-е, доп. / НАН України. Інститут історії України. К.: Інститут історії України, 2022. 217 с.

7. Реєнт О.П. Соціально-економічні та політичні трансформації в Україні (кінець XVIII – перші десятиліття ХХ століття). У 2-х кн. – Кн. 2 / НАН України. Інститут історії України. К.: Інститут історії України, 2021. 818 с.
8. Реєнт О. П. Українські визвольні змагання 1917–1921 років / Гол. ред. Р. Стасюк. К.: Вид-во "Арій", 2016. 280 с.
9. Україна й українці в постімперську добу (1917–1939) / Єфіменко Г.Г., Кульчицький С.В., Пиріг Р.Я., Скальський В.В., Якубова Л.Д. / НАН України, Ін-т історії України. Київ: Академперіодика, 2021. 620 с., 124 с. іл.
10. Україна в епіцентрі протистояння світових систем (1939–1990) / Даниленко В.М., Крупина В.О., Кульчицький С.В., Лисенко О.Є., Стяжкіна О.В., Якубова Л.Д. / НАН України, Ін-т історії України. Київ: Академперіодика, 2021. 544 с., 96 с. іл.
11. Даниленко В. М. Україна в 1985-1991 рр.: остання глава радянської історії / НАН України. Інститут історії України. К.: Інститут історії України, 2018. 278 с.
12. Головка В.В., Якубова Л.Д. Україна і виклики посттоталітарного транзиту (1990–2019) / НАН України, Ін-т історії України. – Київ: Академперіодика, 2021. 592 с.

15. Електронні інформаційні ресурси

<http://dspace.onu.edu.ua:8080/>

<http://lib.onu.edu.ua/elektronnaya-biblioteka/>

<http://irbis-nbuv.gov.ua/everlib>

[http://resource.history.org.ua/cgi-](http://resource.history.org.ua/cgi-bin/eiu/history.exe?C21COM=S&I21DBN=ELIB&P21DBN=ELIB&S21FMT=brief)

[bin/eiu/history.exe?C21COM=S&I21DBN=ELIB&P21DBN=ELIB&S21FMT=brief_elib&S21ALL=\(%3C.%3EIHU%3D!%3C.%3E\)&S21SRW=dp&S21SRD=DOWN&S21STN=1&S21REF=15&S21CNR=10](http://resource.history.org.ua/cgi-bin/eiu/history.exe?C21COM=S&I21DBN=ELIB&P21DBN=ELIB&S21FMT=brief_elib&S21ALL=(%3C.%3EIHU%3D!%3C.%3E)&S21SRW=dp&S21SRD=DOWN&S21STN=1&S21REF=15&S21CNR=10)

<https://uinp.gov.ua/elektronni-vydannya>

<https://diasporiana.org.ua/>

<http://www.uintai.kiev.ua/page/nacionalnyy-repozytariy-akademichnyh-tekstiv-vidkrytyy-dostup-do-naukovoyi-informaciyi>